

*Стегней М.І.,**д.е.н., професор кафедри фінансів,
Мукачівський державний університет*

СПІВВІДНОШЕННЯ РІЗНИХ ФОРМ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація. У статті досліджено співвідношення різних форм фінансування сталого розвитку сільських територій. Охарактеризовано етапи процесу розробки інструментарію визначення співвідношення різних форм фінансування аграрних формувань та розвитку села в умовах децентралізації. Окреслено концептуальні положення стратегії сталого розвитку сільських територій.

Ключові слова: фінансування, сталий розвиток, сільські території.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української економіки стратегічним завданням є формування моделі сталого розвитку. Водночас фінансування сталого розвитку сільських територій є важливою компонентою цього завдання. Особливості життя пересічних селян потребують адаптації існуючих підходів і методів фінансування територіального розвитку до конкретних умов господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі наведено чимало поглядів авторів щодо фінансування сталого розвитку економіки України. Дані питання розглянуто в роботах учених-економістів: А.Д. Діброва [1], І.О. Іртищевої [8], А.В. Ключник [4], О.М. Паламарчук [3], М.А. Хвесика та ін. Проте особливості співвідношення різних форм фінансування сталого розвитку сільських територій потребують додаткових досліджень.

Мета статті полягає у дослідженні співвідношень різних форм фінансування сталого розвитку сільських територій України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення співвідношення різних форм фінансування на окремих етапах перспективного періоду пов'язано насамперед зі станом фондового ринку в країні та наявністю пропозиції з боку інституційних інвесторів. Отже, основною формою довгострокового фінансування можуть бути фінансові інструменти (акції, облигації і т. п.). Прискорення інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі можливе шляхом розвитку фондового ринку. Через ринок цінних паперів аграрні формування та соціально-культурні інституції села зможуть забезпечити себе припливом інвестиційних ресурсів. Існує можливість залучати кошти потенційних інвесторів за рахунок емісії облигацій. Проте потенційні інвестори не поспішають вкладати кошти в підприємства АПК та агроформування.

Емісія цінних паперів може бути вигіднішою, ніж залучення банківських кредитів у період інфляції за рахунок того, що дивіденди по акціях сплачуються за наявності прибутку. Акції на відміну від боргових коштів – це довгостроковий капітал із необмеженим строком існування, який формально не підлягає поверненню. Кількість емісій та їх обсяги не обмежені, тоді як обсяг боргів, які може взяти на себе суб'єкт господарювання, не повинен перевищувати оптимального співвідношення між розмірами боргових зобов'язань корпорації та її власного капіталу. Видача кредиту, як правило, супроводжується передачею

в заставу частини життєво необхідних для ефективної діяльності підприємства активів, що звужує можливості останнього. Під час продажу ж акцій відбувається лише передача частини корпоративних прав їх покупцю [1].

Незважаючи на переваги емісії цінних паперів, цей спосіб майже не використовується агропідприємствами. Натомість вони частіше застосовують лізинг.

Загалом, процес розробки інструментарію визначення співвідношення різних форм фінансування аграрних формувань та розвитку села в умовах децентралізації включає кілька етапів:

- вивчення і пошук джерел інвестиційних ресурсів;
- визначення методів фінансування окремих інвестиційних програм та проєктів;
- оптимізація структури джерел формування інвестиційних ресурсів (включаючи варіанти щодо інвестиційного портфеля).

На першому етапі залежно від організаційної форми, фінансового стану та перспектив розвитку можна самостійно визначити можливі джерела фінансування і планувати терміни їх використання з урахуванням вартості залучення ресурсів, строків їх надання та ступеня ризику, пов'язаного з їх використанням.

Другий етап розробки інструментарію формування інвестиційних ресурсів передбачає розрахунок співвідношень у структурі їх джерел. Під час розробки системи формування інвестиційних ресурсів розглядаються п'ять основних перспективних методів фінансування окремих інвестиційних програм і проєктів [2]. З урахуванням цих методів фінансування визначаються пропорції у структурі джерел інвестиційних ресурсів. Так, повне самофінансування здійснюється за рахунок власних коштів, використовується для реалізації невеликих реальних інвестиційних проєктів чи фінансових інвестицій. Для аграрних формувань це найбільш безпечний метод фінансування, проте його використання суттєво обмежується відсутністю вільних для інвестування власних коштів. Акціонування – перспективний спосіб фінансування, зокрема в умовах поступового погашення вторинного фондового ринку, який може бути використаний для реалізації масштабних реальних інвестицій щодо галузевої чи регіональної диверсифікації інвестиційної діяльності аграрних інституцій. Кредитний механізм забезпечення інвестиційними ресурсами використовується для реалізації строкових проєктів із високою нормою прибутку та малим строком окупності. Лізинг, селенг – один із найбільш перспективних для аграрних формувань методів фінансування, що використовується для реалізації проєктів оновлення технологій, технопарку, інновацій у «ноу-хау» чи франчайзинг. Як правило, у чистому вигляді ці методи використовуються рідко, найчастіше фінансування засноване на різноманітних комбінаціях попередніх чотирьох методів та застосовується для всіх форм і видів інвестування.

Третій етап процесу розробки інструментарію формування інвестиційних ресурсів урахує те, що неправильне співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування може

впливати на зниження фінансової стійкості. Оптимізація структури джерел фінансування повинна враховувати особливості кожного з них. Головними критеріями, за якими проводитиметься оптимізація джерел фінансування, є [3]:

- необхідність забезпечення достатньої фінансової стійкості компанії;
- максимізація суми прибутку від інвестиційної діяльності за різних співвідношень зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування;
- максимально можливе (за умови достатнього прибутку) обмеження ризиків за проектом або програмою інвестування;
- забезпечення перспектив інноваційного розвитку підприємства.

Нинішні умови потребують дієвих механізмів створення сприятливих умов для комплексного розвитку сільських територій, високоефективного конкурентоспроможного як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку аграрного сектору, розв'язання соціальних проблем села, гарантування продовольчої безпеки країни, збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності. Такі механізми визначені у пріоритетах діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України та Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 р. (затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158). Однак слід підкреслити, що вирішення вказаних проблем пов'язано насамперед із розробленням системи формування та ефективного розвитку економічного потенціалу сільських територій [4, с. 3].

Моніторинг наявних напрямів розвитку сільських територій дає підстави сконцентрувати увагу на рівні та якості життя сільських жителів, що підтверджено у формуванні системи критеріїв оцінки рівня такого розвитку, які наведено в Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 р.: виробництво сільськогосподарської продукції, продовольча безпека; аграрний ринок (у розумінні його змісту як аграрної виробничої інфраструктури); зайнятість сільського населення; технічна база сільського господарства; рівень розвитку сільськогосподарського машинобудування; обсяг інвестицій у сільське господарство; розвиток системи сільськогосподарського дорадництва; обсяг податкових надходжень до державного бюджету із сільської місцевості; збільшення споживання продуктів сільським населенням до науково обґрунтованих норм; стан автомобільних доріг у сільській місцевості; соціальна інфраструктура з акцентом на системах освіти та охорони здоров'я; підвищення родючості ґрунту; екологізація сільськогосподарського виробництва.

Програмою було передбачено фінансування розвитку сільської місцевості з державного бюджету в розмірі 120 750,5 млрд. грн. на період 2008–2015 рр., тобто близько 15 094 млрд. грн. щорічно, за такими напрямками:

- соціальна сфера та сільські території – 15 742,7 млн. грн.;
- аграрний ринок – 49 698,2 млн. грн.;
- аграрний сектор – 14 011,6 млн. грн.;
- удосконалення та реформування системи управління в аграрному секторі – 17 519,7 млн. грн.;
- професійна освіта – 18 373,7 млн. грн.;
- аграрна наука – 5 308,3 млн. грн.;
- розвиток дорадництва – 96,3 млн. грн. [5].

Пріоритетність людського розвитку сформульовано і закладено у проекті Концепції загальнодержавної програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року: «...створення

умов для сталого розвитку сільських територій, що передбачає диверсифікацію виробничої діяльності й підвищення конкурентоспроможності сільської економіки, підтримання екологічної рівноваги, поліпшення якості життя на селі на основі посилення життєздатності, самодостатності, активності сільських громад із максимально ефективним використанням місцевих ресурсів та приватної ініціативи» [6].

Концептуальні положення стратегії сталого розвитку сільських територій повинні містити такі напрями, як:

- усебічна, об'єктивна оцінка стану і тенденцій розвитку ресурсного потенціалу і соціально-трудових відносин у регіоні впродовж останніх 5–10 років із виявленням чинників, що стримують розвиток;
- обґрунтування стратегічних цілей і завдань у рамках інтерактивного планування з урахуванням коригувань, спрямованих на підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу і створення диверсифікованого ринку праці;
- розробка пріоритетних напрямів реалізації цілей і завдань на основі перспективного розвитку і вдосконалення регіональної, техніко-технологічної, адміністративної, соціально-трудової і загальноекономічної структури сільської території;
- обґрунтування мобілізації місцевих фінансових, матеріально-технічних, соціальних, трудових і гуманітарних ресурсів для досягнення концептуально сформованих завдань соціально-економічного розвитку сільської території на перспективу;
- розробка вагомих важелів і механізмів (економічних і неекономічних) виконання визначених концепцією основних цільових установок;
- прогноз найважливіших показників соціально-економічного розвитку території на основі узгодження очікуваних показників якості та рівня життя сільського населення.

Висновки. На основі вивчення проблемних питань розвитку сільських територій очевидною є необхідність удосконалення структури співвідношення різних форм фінансування сталого розвитку за рахунок платежів і зборів за використання природних ресурсів на рентних засадах, зокрема в частині поглибленого врахування екологічних утрат громад.

Напрямом розширення форм і джерел фінансування відтворення природно-ресурсного потенціалу та покращення природокористування є імплементація рентних відносин у систему децентралізованого управління сталим розвитком сільських територій.

Література:

1. Діброва А.Д. Розвиток інвестиційного процесу в аграрному виробництві / А.Д. Діброва, А.М. Клименко // Економіка АПК. – 1998. – № 1. – С. 35–40.
2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс / И.А. Бланк. – М.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
3. Паламарчук О.М. Поглиблення агропромислової інтеграції – шлях до сталого розвитку України / О.М. Паламарчук // Регіональні проблеми розвитку агропромислового комплексу України: сучасний стан і перспективи вирішення: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – С. 136–142.
4. Ключник А.В. Формування і розвиток економічного потенціалу сільських територій України: [монографія] / А.В. Ключник. – Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2011. – 468 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року» від 19 вересня 2007 р. № 1158 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>.
6. Концепція загальнодержавної програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.

7. Стегней М.І. Стратегічні важелі та орієнтири екологічно сталого розвитку сільських територій / М.І. Стегней // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 6. – С. 316–322.
8. Іртіщева І.О. Рациональне природокористування як елемент сталого розвитку сільських територій / І.О. Іртіщева, Т.В. Стройко, М.І. Стегней // Економіст. – 2014. – № 2. – С. 34–37.

Стегней М.І. Соотношение различных форм финансирования устойчивого развития сельских территорий

Аннотация. В статье исследовано соотношение различных форм финансирования устойчивого развития сельских территорий. Охарактеризованы этапы процесса разработки инструментариев определения соотношения различных форм финансирования аграрных формирований и развития села в условиях децентрали-

зации. Определены концептуальные положения стратегии устойчивого развития сельских территорий.

Ключевые слова: финансирование, устойчивое развитие, сельские территории.

Stehnei M.I. Correlation between different forms of rural areas sustainable development financing

Summary. In the article the correlation between different forms of funding for sustainable rural development is investigated. The stages of development toolkits determining the correlation between different forms of funding of agricultural units and rural development under the decentralization are characterized. Outlined conceptual statements of the strategy of sustainable rural development.

Keywords: financing, sustainable development, rural areas.